

Het vertrouwen van allochtonen en autochtonen in de politie:

MAARTEN VAN CRAEN
JOHAN ACKAERT*

geen zwart-wit verhaal in Genk en
Houthalen-Helchteren

1. INLEIDING

Verschillende politieke en justitiële schandalen ondermijnden op het einde van de vorige eeuw het vertrouwen in de overheid en vormden een reële bedreiging voor de continuïteit van het politieke systeem in België (Deschouwer, 1996; Huyse, 2003). Sindsdien brachten onderzoekers van verschillende universiteiten variaties in en fluctuaties van het vertrouwen van burgers in verschillende instellingen in kaart. De meeste aandacht ging daarbij uit naar veranderingen in de tijd, verschillen naargelang de aard van de instellingen en de impact van persoonlijke achtergrondkenmerken en socio-politieke attitudes van burgers (Elchardus & Smits, 2002; Kampen & Van de Walle, 2003; Reynaert, Steyvers & Verlet, 2004). Zelden werd ingezoomd op de vraag of burgers van allochtone komaf meer of minder vertrouwen hebben in bepaalde instellingen dan autochtone inwoners. Zeker verwaarloosd, ook in vele andere onderzoeksdomeinen, is de vraag of de verschillende allochtone gemeenschappen wel dezelfde houding aannemen. Toch zijn deze vragen bijzonder relevant, ook voor de politie.

Om de filosofie van community policing te kunnen implementeren, is informatie over etnisch-culturele variatie in het vertrouwen van burgers in de politie een onontbeerlijk gegeven. In het Belgische model van community policing vormt partnerschap (onder meer met de bevolking) immers een belangrijke pijler (Bruggeman, Van Branteghem & Van Nuffel, 2007). De bereidheid van de verschillende groepen in de bevolking om samen te werken met de politie zal echter slechts voldoende groot zijn als men vertrouwen heeft in die overheidsdienst (Tyler, 2005). Voor de performantie van de politie is het belangrijk dat ze op vertrouwen kan rekenen in de verschillende etnisch-culturele gemeenschappen, want “if citizens do not trust the [criminal justice] system, they will not use it” (Moore, 1997). En aangezien etnisch-culturele minderheden vaak meer met slachtofferschap en overlast geconfronteerd worden dan autochtonen (Ackaert & Van Craen, 2005; Clancy, Hough, Aust & Kershaw, 2001; Kennedy, 1997) is samenwerking tussen de politie en deze gemeenschappen een vereiste voor ‘excellente politiezorg’.

In dit artikel geven we een aanzet om de gedetecteerde leemte op te vullen. Concreet focussen we op twee onderzoeksvragen: (1) hebben allochtonen veel of weinig vertrouwen in de politie, en (2) welke factoren beïnvloeden het vertrouwen van allochtonen in de politie.

* Maarten Van Craen is als onderzoeker verbonden aan de Universiteit Hasselt en het Steunpunt Gelijkekansenbeleid. Johan Ackaert is als professor verbonden aan de faculteit rechten van de Universiteit Hasselt.

2. ETNISCH-CULTURELE VARIATIE IN HET VERTROUWEN

2.1. Twee vergelijkingen

Berichtgeving in de media suggereert dat allochtonen en politie een negatief beeld ontwikkeld hebben van elkaar.¹ Dit zou tot gevolg hebben dat allochtonen weinig vertrouwen hebben in de politie. Maar is dat effectief zo? En bestaan er geen verschillen tussen allochtone groepen? Om deze vragen te beantwoorden, maken we twee vergelijkingen: (1) we vergelijken het vertrouwen van Turkse en Marokkaanse allochtonen in de politie met het vertrouwen dat autochtonen uit minder bemiddelde buurten hebben in de politie, en (2) we vergelijken het vertrouwen van Turkse en Marokkaanse allochtonen in de politie met het vertrouwen dat ze hebben in andere instellingen en diensten (concreet: de gemeentelijke diensten en het lokale bestuur).

2.2. Vaststellingen uit de literatuur

In de Verenigde Staten maken studies over etnisch-culturele verschillen in de beeldvorming over en het vertrouwen in de politie deel uit van een rijke traditie van politieonderzoek. Onderzoeken uitgevoerd in de periode 1970-2000 hebben systematisch aangetoond dat zwarte Amerikanen een minder positief beeld hebben van de politie dan blanke Amerikanen (voor een literatuuroverzicht, zie: Brown & Benedict, 2002; Schafer, Huebner & Bynum, 2003). Latino's lijken zich op de perceptieschaal (van zeer negatief tot zeer positief) tussen de zwarte en blanke Amerikanen te situeren, al zijn er verschillen naargelang de regio en de specifieke etnisch-culturele groep.

De verschillen tussen etnisch-culturele groepen zijn in de Verenigde Staten soms heel groot. Zo bleek in 2001 uit een studie van het National Institute of Justice dat 63% van de blanke Amerikanen veel vertrouwen had in de politie, terwijl dat cijfer bij de zwarte Amerikanen terugviel tot 31% (Tyler, 2005). Het gedrag van de politie t.a.v. etnisch-culturele minderheden is dan ook een issue dat sterk leeft in de Amerikaanse politiek en media.

Naast publicaties over etnisch-culturele verschillen in de Verenigde Staten verschijnen er in de internationale literatuur de laatste jaren ook af en toe vergelijkende landenstudies. Zo hebben Amerikaanse en Aziatische onderzoekers aangetoond dat het vertrouwen in de politie in Japan (Cao, Stack & Sun, 1998), China (Cao & Hou, 2001) en negen Latijns-Amerikaanse landen (Cao & Zhao, 2005) lager is dan in de Verenigde Staten. Kääriäinen (2007) ontdekte dat er ook in Europa grote verschillen bestaan: in de Scandinavische landen hebben burgers het meeste vertrouwen in de politie, in Oost-Europese landen hebben inwoners het minste vertrouwen in de sterke arm der wet.

Het onderzoek over de betekenis van de etnisch-culturele achtergrond van inwoners uit één land voor het vertrouwen in de instellingen en diensten van dat land staat in Europa nog in de kinderschoenen. Dit geldt zowel voor de politie als voor andere instellingen en diensten. Wat de politie betreft, lijkt Groot-Brittannië een uitzondering te zijn. Vooral na het verschijnen in 1999 van het 'Macpherson Report' over het falen van de politie bij de racistische moord op een zwarte student in Londen in 1993 groeide de belangstelling van academici, beleidsvoorbereidende studiediensten en verantwoordelijken binnen de politie voor de relatie tussen etnisch-culturele minderheden en de politie. Het rapport toonde aan dat er bij de politie sprake was van institutioneel

¹ Verhoest, De Standaard, 12.01.08

racisme en resulteerde in tal van initiatieven om het vertrouwen van allochtonen in de politie te versterken (Oakly, 2001a; Whitfield, 2004). Het jaarrapport 1999-2000 van de politie van Hertfordshire, dat onder een aparte titel een opsomming bevat van alle inspanningen die geleverd werden om de tevredenheid en het vertrouwen in allochtone gemeenschappen op te krikken, illustreert treffend de toegenomen bewustwording in Groot-Brittannië (Hertfordshire Constabulary, 2000).

Het Home Office besliste in 2000 om opnieuw een extra steekproef van allochtonen te bevragen bij de uitvoering van de British Crime Survey, iets wat in 1998 – het jaar voor het verschijnen van het ‘Macpherson Report’ – niet nodig werd gevonden. Uit de resultaten bleek dat vooral jonge allochtonen (16 tot 29-jarigen) en allochtonen uit de categorie van 30 tot 59 jaar minder vertrouwen hadden in de politie dan hun autochtone leeftijdsgenoten. Bij de 60-plussers daarentegen, kon de politie in sommige allochtone groepen op meer vertrouwen rekenen dan in de autochtone gemeenschap (Clancy, Hough, Aust & Kershaw, 2001).

Volgens Oakly (2001b) kampt niet alleen Groot-Brittannië met een vertrouwensprobleem in minderheidsgroepen, maar worden ook de andere multiculturele landen in Europa met deze uitdaging geconfronteerd. Hij geeft hiervoor vier oorzaken: (1) de dienstverlening van de politie is onvoldoende afgestemd op de praktische consequenties van de culturele diversiteit in de samenleving en er is onvoldoende aandacht voor discriminatie door de politie; (2) de samenstelling van het personeel is geen afspiegeling van de samenstelling van de bevolking, waardoor bepaalde groepen het gevoel hebben dat de politie zich niet bekommert om hun problemen; (3) als gevolg van negatieve ervaringen in hun land van herkomst of door hun onzekere situatie als vluchteling of asielzoeker beschouwen minderheden de politie niet als hun vriend maar als een gevaar; (4) de politie levert onvoldoende inspanningen om discriminatie en racisme in de samenleving te bestrijden.

In België zijn studies over het vertrouwen van allochtonen in de politie zeer schaars. Verkennend onderzoek in de voormalige mijngemeenten Maasmechelen, Heusden-Zolder en Beringen suggereert dat allochtonen van Turkse en Italiaanse afkomst minder vertrouwen hebben in de politie dan autochtonen (Ackaert & Van Craen, 2005). Het vertrouwen in justitie zou in de Turkse gemeenschap groter zijn dan in de twee andere gemeenschappen. Ook blijken Turkse allochtonen op het eerste gezicht veel meer vertrouwen te hebben in het gemeentebestuur dan autochtonen en Italiaanse allochtonen (Van Craen & Ackaert, 2006). Bij die eerste terreinverkenning bakenden we de allochtone gemeenschappen op voorhand niet af als specifieke doelgroep. Het aantal allochtonen in ons databestand was beperkt en dus moeten we voorzichtig zijn bij de interpretatie van deze resultaten. Dat geldt het meest voor de Marokkaanse allochtonen. Aangezien het aantal geënquêteerden van Marokkaanse afkomst zeer klein was (de Marokkaanse gemeenschap is in de provincie Limburg – vergeleken met de provincie Antwerpen – niet zo groot), laten we die etnisch-culturele groep in deze voorbeschuiving buiten beschouwing. Ook wijzen we erop dat de autochtone groep in het verkennende onderzoek een afspiegeling was van de gehele autochtone bevolking, terwijl we in het onderzoek waarop we in dit artikel focussen autochtonen uit minder bemiddelde wijken interviewden (cfr. infra).

2.3. Data

De data die wij analyseren om de geformuleerde onderzoeksvragen te beantwoorden, werden verzameld in de voormalige mijngemeenten Genk en Houthalen-Helchteren.

Dit gebeurde in het kader van een survey-onderzoek over de sociaal-culturele afstand tussen autochtonen en allochtonen (Van Craen, Vancluysen & Ackaert, 2007). In de periode maart-mei 2006 interviewden we 265 Turkse allochtonen, 191 Marokkaanse allochtonen en 284 autochtonen uit *minder bemiddelde buurten* (face-to-face enquêtes). De steekproef bestond uit representatieve deelsteekproeven die we elk apart getrokken hebben op basis van bevolkingsbestanden die ons door de dienst bevolking van Houthalen-Helchteren en Genk werden aangeleverd. Met behulp van specifieke software-programma's hebben de bevolkingsdiensten aparte bestanden kunnen maken voor de inwoners van Turkse en Marokkaanse afkomst (die bestanden bevatten zowel personen met de Belgische nationaliteit als personen die niet de Belgische nationaliteit hebben). Vooraleer we de deelsteekproef voor de autochtonen trokken, hebben we in samenspraak met diensthoofden van de gemeente Houthalen-Helchteren en de stad Genk sociaal-economisch zwakkere wijken geselecteerd.

Ondanks bijzonder grote inspanningen tijdens het veldwerk en een verlenging van de periode waarin de enquêtes werden afgenomen, zijn we er niet in geslaagd de vooropgezette aantallen te halen (300 interviews met Turkse allochtonen, 300 enquêtes bij Marokkaanse allochtonen en 400 autochtone respondenten).² Een vergelijking van ons bestand met de populatie op basis van de variabelen geslacht en leeftijd leert dat het niet halen van het vooropgezette aantal enquêtes al bij al beperkte gevolgen heeft voor de representativiteit. Alleen bij de Marokkaanse allochtonen is er sprake van een significante vertekening. De jongste leeftijdsgroep (15-30 jaar) is oververtegenwoordigd ten nadele van de oudste leeftijdscategorie (51-70 jaar). Omdat deze vertekening een belangrijke impact kan hebben op de resultaten, zullen we de antwoorden van de Marokkaanse allochtonen bij het analyseren wegeen. Via deze techniek zorgen we ervoor dat de leeftijdsverdeling uit de populatie wordt gerespecteerd.

Het feit dat de vragenlijst niet ontworpen werd met het oog op een diepgaande analyse van het vertrouwen van burgers in de politie impliceert dat we geconfronteerd worden met een aantal beperkingen. Zo hebben we bijvoorbeeld geen informatie over slachtofferschap van misdrijven of over de beoordeling van de werking van de politie. Uit eerder onderzoek weten we dat deze factoren een invloed hebben op het vertrouwen in de politie (Van Craen & Ackaert, 2006), maar we kunnen ze dus deze keer niet in rekening brengen.

Tyler (2001; 2005) toonde echter aan dat de resultaten (het beheersen of terugdringen van de criminaliteit en overlast) en de werking (onder meer de kostprijs en de snelheid) van de politie en het gerecht niet de belangrijkste factoren zijn die het vertrouwen in die diensten bepalen. De cruciale determinant in zijn studies is het gevoel dat mensen fair behandeld worden. Dat gevoel blijkt in belangrijke mate bepaald te worden door het beeld dat burgers hebben van de manier waarop de politie verschillende etnisch-culturele groepen behandelt (Tyler, 2005). Over discriminatiegevoelens hebben we wel interessante informatie. Bovendien beschikken we over gegevens die meestal niet verzameld worden in traditionele veiligheids- en leefbaarheidsonderzoeken. We hebben bijvoorbeeld data over het sociaal kapitaal van burgers (cfr. infra).

2 Informatie over de moeilijkheden tijdens het veldwerk vindt u in: Van Craen, Vancluysen & Ackaert, 2007.

2.4. Vertrouwen in de voormalige mijnstreek

De resultaten uit de voormalige mijn gemeenten Genk en Houthalen-Helchteren bevestigen het beeld dat allochtonen minder vertrouwen hebben in de politie dan autochtonen. Wanneer we allochtonen vergelijken met autochtonen uit *minder bemiddelde buurten* stellen we vast dat: (1) Turkse allochtonen meer vertrouwen hebben in de politie dan de autochtone respondenten en (2) dat het verschil tussen Marokkaanse allochtonen en de autochtone respondenten slechts een nuanceverschil is (zie tabel 1).

TABEL 1: HET VERTROUWEN VAN AUTOCHTONEN EN ALLOCHTONEN IN DE POLITIE³

	Autochtonen	Turkse allochtonen	Marokkaanse allochtonen	Totaal
Heel veel	9,5%	18,4%	15,3%	14,1%
Veel	39,1%	42,4%	30,7%	38,1%
Noch veel, noch weinig	28,8%	21,2%	31,3%	26,7%
Weinig	16,1%	11,2%	10,8%	13,0%
Heel weinig	6,6%	6,8%	11,9%	8,0%
Totaal	274	250	176	700
P = .002 (Chi ²)	100%	100%	100%	100%

Terwijl van de Turkse allochtonen 61% veel of heel veel vertrouwen heeft in de politie, bedraagt dat percentage bij de autochtonen uit minder welstellende buurten slechts 49% (een chi²-analyse leert dat het verschil significant is: $p = .010$). Het aandeel respondenten dat weinig of heel weinig vertrouwen heeft in de sterke arm der wet bedraagt respectievelijk 18% en 23%. Ook de antwoordverdeling van de Marokkaanse allochtonen is statistisch significant verschillend van die van de autochtone respondenten ($p = .025$), maar inhoudelijk gaat het slechts om een nuanceverschil: Marokkaanse allochtonen gebruiken iets vaker de meest uitgesproken antwoordcategorieën 'heel veel vertrouwen' en 'heel weinig vertrouwen'.

Vergelijken we het vertrouwen dat de drie groepen stellen in de politie met hun vertrouwen in de gemeentelijke diensten en het gemeentebestuur, dan leren we dat: (1) Turkse en Marokkaanse allochtonen meer vertrouwen hebben in het gemeentebestuur en de gemeentelijke diensten dan in de politie en (2) dat de rangorde van de instellingen bij de autochtone respondenten een ander patroon heeft dan bij de allochtonen (zie tabel 2).

3 We legden de respondenten een reeks instellingen, diensten en beroepsgroepen voor (onder meer 'de politie') en vroegen hen om voor elke instelling, dienst of beroepsgroep aan te geven of ze er heel veel, veel, noch veel noch weinig, weinig of heel weinig vertrouwen in hebben.

TABEL 2: VERTROUWEN IN DE POLITIE, HET GEMEENTEBESTUUR EN DE GEMEENTELIJKE DIENSTEN

Turkse allochtonen							
Gemeentelijke diensten		>	Gemeentebestuur		>	Politie	
(Heel) veel	Heel (weinig)		(Heel) veel	Heel (weinig)		(Heel) veel	Heel (weinig)
72%	7%		62%	7%		61%	18%
Marokkaanse allochtonen							
Gemeentelijke diensten		>	Gemeentebestuur		>	Politie	
(Heel) veel	Heel (weinig)		(Heel) veel	Heel (weinig)		(Heel) veel	Heel (weinig)
64%	10%		58%	13%		46%	23%
Autochtonen uit minder bemiddelde buurten							
Gemeentelijke diensten		>	Politie		>	Gemeentebestuur	
(Heel) veel	Heel (weinig)		(Heel) veel	Heel (weinig)		(Heel) veel	Heel (weinig)
59%	9%		49%	23%		37%	19%

De drie etnisch-culturele groepen hebben het meeste vertrouwen in de gemeentelijke diensten. Bij autochtonen uit minder bemiddelde buurten staat het gemeentebestuur echter onderaan de rangorde, terwijl dat bij de twee allochtone groepen de politie is. Wat de politie betreft, stelden we hierboven vast dat Turkse allochtonen er significant meer vertrouwen in hebben dan autochtonen uit minder bemiddelde buurten. Bijkomende χ^2 -analyses wijzen uit dat hetzelfde geldt voor de gemeentelijke diensten ($p = .011$) en dat zowel Turkse als Marokkaanse allochtonen significant meer vertrouwen hebben in het gemeentebestuur dan de autochtone respondenten (respectievelijk $p = .000$ en $p = .001$).

3. VERTROUWEN VAN ALLOCHTONEN IN DE POLITIE: DETERMINANTEN

3.1. Theoretische kaders

In vergelijking met autochtonen uit minder welstellende buurten is het vertrouwen van allochtonen in de politie niet laag. Maar andere maatschappelijke instellingen en diensten, met name gemeentelijke diensten en het lokale bestuur, kunnen in allochtone middens wel op meer vertrouwen rekenen. Het is dan ook belangrijk om na te gaan welke factoren het vertrouwen van allochtonen in de politie bepalen.⁴ Om op die vraag te kunnen antwoorden, testen we drie theoretische kaders, die elk potentiële verklarende factoren aanreiken. In de analyse zullen we ook achtergrondkenmerken betrekken waarvoor in de literatuur werd aangetoond dat ze een rol kunnen spelen (cfr. infra).

Eerste theoretisch kader – sociaal kapitaal: Putnam (1993 & 2000) wees op basis van onderzoek in Italië en de Verenigde Staten op het belang van sociaal kapitaal of (formele en informele) netwerken voor de werking van en het vertrouwen in de overheid en de democratie. Hoe meer mensen met mekaar omgaan, hoe meer sociaal kapitaal wordt opgebouwd, hoe beter het democratische systeem werkt en hoe sterker het vertrouwen in de overheid stijgt. Ook in België vonden deze inzichten ingang (Elchardus, Huyse & Hooghe, 2001).

Tweede theoretisch kader – resultaten: In de literatuur over het vertrouwen in de politie wordt er vaak van uitgegaan dat vertrouwen in sterke mate beïnvloed wordt door de

4 Aangezien we reeds eerder inzoomden op het vertrouwen van autochtonen in de politie (Van Craen & Ackaert, 2006) en aangezien het aantal autochtone respondenten in dit onderzoek te beperkt is voor een aparte regressie-analyse, nemen we de autochtone respondenten in dit artikel niet gedetailleerd onder de loep.

resultaten die de politie boekt. Het 'resultaatmodel' is gebaseerd op de stelling dat de beoordeling van de politie door burgers steunt op de mate waarin de politie succesvol is in het bestrijden van criminaliteit en overlast (Wilson & Kelling, 1982; Kelling & Coles, 1996). Dit model suggereert dat de politie vertrouwen wint door het slachtofferchap van misdrijven terug te dringen, overlast aan te pakken en onveiligheidsgevoelens te verminderen.

Derde theoretisch kader – relatie: Tyler (2001; 2005) toonde aan dat, in tegenstelling tot wat vaak intuïtief gedacht wordt, niet zozeer de resultaten of prestaties van de politie doorwegen in het vertrouwen van burgers, maar wel hun oordeel over de 'procedural fairness'. Daarmee bedoelt hij: (1) het beeld dat burgers hebben van de manier waarop de politie inwoners behandelt en (2) hun perceptie van de wijze waarop de beslissingen van de politie tot stand komen. Het kernargument van dit verklaringsmodel is dat burgers in de eerste plaats van de politie verwachten dat ze iedereen op een rechtvaardige en waardige manier behandelt, dat ze de rechten van de burger respecteert en dat ze bekommerd is om de bezorgdheden van de inwoners (Tyler, 2001). Met andere woorden: de manier waarop de politie omgaat met burgers – of de relatie politie-burgers – staat centraal in dit theoretische kader en niet het resultaat van het politiewerk.

3.2. Operationalisering en hypothesen

3.2.1. Achtergrondkenmerken

We zullen onze analyse starten met een regressiemodel waarin we alleen achtergrondvariabelen opnemen. Concreet gaat het om: het opleidingsniveau, het aantal jaren dat de respondent in België woont, de etnisch-culturele afkomst (0 = Turkse afkomst of 1 = Marokkaanse afkomst), de perceptie van de etnisch-culturele samenstelling van de buurt (van '1 = bijna alleen mensen van Vlaamse afkomst' tot '5 = bijna alleen mensen van een andere afkomst'), de gemeente waar de respondent woont (0 = Genk of 1 = Houthalen-Helchteren), het geslacht (0 = vrouw of 1 = man), de leeftijd, de beroepssituatie (werken/niet werken/studeren), de nationaliteit (0 = niet Belg of 1 = Belg), de godsdienstige betrokkenheid (de frequentie van het moskeebezoek) en de mate waarin men Nederlands begrijpt (eigen inschatting van de respondent). De literatuur helpt ons bij het formuleren van hypothesen:

(1) *Geslacht:* Eerder onderzoek bij autochtonen leerde ons dat vrouwen meer vertrouwen hebben in de politie dan mannen (Van Craen & Ackaert, 2006). Dit resultaat bevestigde de bevindingen van Deloof en Kerkhofs (1992). Abts (2007) vond dat vrouwen ook meer politiek vertrouwen hebben. Meer algemeen is het zo dat vrouwen zich meer houden aan de geldende regels of aan wat wel eens de 'burgerschapsmoraal' wordt genoemd. Doordat vrouwen economisch minder actief zijn, zouden ze zich minder permissief opstellen (Deloof & Kerkhofs, 1992). Wie zich meer aan de regels houdt, komt wellicht ook minder vaak op een negatieve manier in contact met instanties als de politie. We nemen de vaststellingen bij autochtonen als vertrekpunt en gaan na of de variabele 'geslacht' hetzelfde effect heeft bij Turkse en Marokkaanse allochtonen.

(2) *Leeftijd:* Ons onderzoek bij autochtonen wees verder uit dat ouderen meer vertrouwen hebben in de politie dan jongeren (Van Craen & Ackaert, 2006). Ook deze bevinding nemen we als uitgangspunt voor onze nieuwe analyses, maar we herhalen hier

wel een kanttekening die we in een andere publicatie reeds maakten bij het effect van leeftijd: mogelijk speelt opvoeding een rol (Van Craen & Ackaert, 2007). Vroeger lag er in de opvoeding van autochtonen een sterkere klemtoon op gezag en werd er van gezagsinstanties meer verwacht. Vandaag wordt sterk de nadruk gelegd op persoonlijke ontwikkeling. Het is dus moeilijk uit te maken in welke mate de bevinding waarvan we vertrekken een leeftijdseffect, dan wel een generatie-effect blootlegt. Op basis van een verminderde weerbaarheid en de daaruit voortvloeiende onveiligheidsgevoelens zou men immers verwachten dat ouderen minder vertrouwen hebben in de politie dan jongeren. Ook bij allochtonen stoten we wellicht op het probleem dat leeftijds- en generatie-effecten moeilijk te onderscheiden zijn.

(3) *Onderwijsniveau*: In hun boek *Anatomie en oorzaken van het wantrouwen* leggen Elchardus en Smits (2002) uit dat er twee tegengestelde hypothesen geformuleerd kunnen worden over de relatie tussen opleiding en vertrouwen in maatschappelijke diensten en instellingen. De eerste hypothese is gebouwd op de durkheimiaanse theorie die stelt dat de mogelijkheid om vertrouwen te stellen in anderen en in instellingen een concrete handelingsbekwaamheid is die moet worden verworven. Men kan dus veronderstellen dat naarmate mensen langer school gelopen hebben, ze meer gesocialiseerd zijn in het bestaande cultuurpatroon en daarom meer vertrouwen hebben. Op basis van hun eigen onderzoek stellen Elchardus en Smits (2002) dat het positieve verband tussen scholing en vertrouwen niet zozeer toegeschreven moet worden aan de socialiserende invloed van een langdurige scholing, maar wel aan het onbehagen van de laaggeschoolden.

De alternatieve hypothese luidt dat scholing mensen kritischer maakt en dus zal leiden tot minder vertrouwen. Deze verklaring lijkt in het bijzonder relevant voor instanties zoals de politie en het leger, die werken in een sterk hiërarchische gezagscultuur. Hooggeschoolden zijn opgeleid in een cultuur waarin de vorming van een eigen kritische mening een belangrijke plaats inneemt en dus is het best mogelijk dat zij zich minder kunnen vinden in de politiecultuur.

In het onderzoek dat we uitvoerden bij autochtonen ging er van de variabele onderwijsniveau (onder controle van heel wat andere variabelen) geen rechtstreekse invloed uit (Van Craen & Ackaert, 2006), waaruit men zou kunnen besluiten dat geen van beide verklaringen opgaat. Maar misschien is de werkelijkheid bijzonder complex: er kan een onrechtstreekse invloed uitgaan van scholing of “misschien heffen [de twee verklaringen] elkaar wel op” (Elchardus & Smits, 2002).

(4) *Beroepssituatie*: De beroepssituatie zou een rol kunnen spelen omdat ze in belangrijke mate de status van mensen bepaalt. Het lijkt aannemelijk dat personen die welvaart en aanzien verloren hebben negatieve gevoelens ontwikkelen, waaronder wantrouwen. Het gaat hier dan om een vorm van relatieve deprivatie. In zijn relatieve deprivatietheorie benadrukt Merton (1957) dat frustratiegevoelens niet het gevolg zijn van de objectieve situatie waarin iemand zich bevindt, maar wel van de relatieve positie ten opzichte van de mensen waarmee hij of zij zich vergelijkt. Het is niet ondenkbaar dat ook de vergelijking met de eigen situatie enige tijd geleden een invloed heeft. We formuleren dus de hypothese dat allochtonen die niet werken (werkloos, huisman/huisvrouw, invalide of gepensioneerd) door een gebrek aan of verlies van status minder vertrouwen hebben in de politie dan allochtonen die werken.

(5) *Het aantal jaren dat de respondent in België woont*: Michelson (2001) onderzocht het vertrouwen in de regering van Latino's uit Chicago en verklaarde verschillen binnen die groep door te wijzen op afbrokkelende ideaalbeelden. Het feit dat sommige allochtonen meer vertrouwen hebben in de regering dan andere zou zijn oorsprong vinden in de grote verwachtingen die ze koesteren wanneer ze migreren. Michelson stelt dat het vertrouwen van allochtonen in de regering afneemt naarmate ze langer in Chicago wonen, omdat ze langzaam maar zeker vaststellen dat de werkelijkheid minder fraai is dan hun ideaalbeeld. Onze hypothese luidt dan ook dat allochtonen die reeds geruime tijd in België wonen minder vertrouwen hebben in de politie dan respondenten die nog maar enkele jaren in België wonen. De test van deze hypothese wordt echter verstoord door het feit dat een aanzienlijke groep allochtonen niet migreerde, maar in België geboren is. Deze 'storing' kan er voor zorgen dat we het veronderstelde verband niet terugvinden in onze data.

(6) *De mate waarin men Nederlands begrijpt*: Culver (2004) bestudeerde de relatie tussen de politie en Latino's in Missouri en kwam tot de vaststelling dat de taalbarrière een belangrijke rol speelt. Het feit dat agenten en burgers elkaar niet verstaan, leidt tot vertragingen bij de uitvoering van het politiewerk, verwarring in de communicatie en zelfs tot misverstanden en conflicten. Dit alles kan zowel bij de agenten als bij de burgers tot irritaties leiden en de taalbarrière kan in noodsituaties zware gevolgen hebben. We vermoeden dan ook dat allochtonen meer vertrouwen hebben in de politie naarmate ze beter Nederlands begrijpen.

(7) *Etnisch-culturele afkomst*: Mogelijk bepaalt een verschillende manier van kijken naar de politie uit het herkomstland differentiële houdingen ten aanzien van de politie. Zo kwam Egharevba (2006) tot de conclusie dat het beeld dat Afrikaanse allochtonen in Finland van de Finse politie hebben, in sterke mate gekleurd wordt door culturele verschillen en (negatieve) ervaringen in het herkomstland. Culver (2004) deed gelijkaardige vaststellingen in de Verenigde Staten: Latino's zijn er bang van de politie en wantrouwen de sterke arm der wet omdat ze het (negatieve) beeld van de politie uit hun herkomstland projecteren op de Amerikaanse politie.

Over de houding van Turken (woonachtig in Turkije) t.a.v. de Turkse overheid zijn beperkte gegevens beschikbaar, maar niet specifiek over hun houding t.a.v. de politie. Voor de Marokkanen zijn er geen vergelijkbare data voorhanden. De Eurobarometer 2007 gaf aan dat Turken meer vertrouwen stellen in Turkse politieke instellingen (i.c. regering en parlement) dan Belgen in de Belgische regering en het parlement.⁵ Dit vertrouwen in het overheidsapparaat kan niet los gezien worden van de plaats die de staat in het wereldbeeld van Turken inneemt. Zo benadrukken Richards en Waterbury (1998) de sturende rol die Turkije (vergeleken met andere staten in het Midden-Oosten) vanaf de jaren twintig van de vorige eeuw, gedreven door het 'Atatürk-paradigma', toekende aan de overheid in het maatschappelijke leven. De zes principes van de Kemalistische revolutie waren de invoering van het republikeinse staatsmodel, secularisering, populisme, nationalisme, verstaatsing en reformisme (Türsan, 2004). De combinatie van die principes leidde ertoe dat de staat een centrale rol opnam in het organiseren van de samenleving, optrad als architect van structurele maatschappelijke veranderingen (bijvoorbeeld inzake onderwijs, cultuur en economie) én door een populistische politiek steun zocht in brede lagen van de bevolking. Het is niet onwaarschijnlijk dat die conse-

⁵ Standard Eurobarometer 67, 2007.

cratie van de staat dermate sterk cultureel verankerd is dat we een weerspiegeling daarvan terugvinden in het vertrouwen dat Turkse allochtonen in België stellen in de (lokale) overheid en de politie (als onderdeel van het overheidsapparaat).

De maatschappelijke rol van de overheid en de politie in Turkije en Marokko kan dus nog doorwerken, maar ook de manier waarop het integratieproces van de Turkse en de Marokkaanse gemeenschap in België vorm krijgt, kan een impact hebben. Tijdens het kwalitatieve luik van ons onderzoek (focusgroeps gesprekken met allochtonen en autochtonen) stelden de jongste allochtone respondenten (18-30 jaar) dat jongeren van Turkse afkomst minder op straat rondhangen dan jongeren van Marokkaanse afkomst omdat Turkse moskeeën een grotere maatschappelijke functie hebben dan de Marokkaanse (Van Craen, Vancluysen & Ackaert, 2007). Aan Turkse moskeeën zijn vaak leslokalen, computerlokalen of ontspanningsruimten verbonden, waar de jeugd samenkomt. Jongeren van Marokkaanse afkomst zeggen dat aanbod niet te hebben en dus vaker doelloos op straat rond te hangen. Zij lijken meer kans te hebben om (op een negatieve manier) met de politie in contact te komen, wat mogelijk invloed heeft op het vertrouwen van Marokkaanse allochtonen in de sterke arm der wet.

(8) *Godsdienstige betrokkenheid*: In verband met het effect van de godsdienstige betrokkenheid kunnen twee tegengestelde hypothesen worden geformuleerd. De eerste komt erop neer dat een sterk religieus engagement zich vertaalt in een hoog niveau van vertrouwen in de instellingen (en dus ook in de politie). Voor deze hypothese steunen we op elementen uit onderzoek bij (voornamelijk) christenen. Ten eerste gaan politieke participatie en vertrouwen in instellingen hand in hand, en weten we dat politieke participatie sterk samenhangt met kerkbetrokkenheid: personen die geneigd zijn hun religieuze plichten te vervullen, vertonen de neiging om ook hun (wereldlijke) burgerplichten te vervullen (Milbrath & Goel, 1977; Collinge, 1990; Ackaert & De Winter, 1993). Ten tweede hangt de mate van vertrouwen in instellingen sterk samen met de mate waarin men zich politiek machteloos voelt. Dierickx en Thijssen (1998) wezen erop dat gevoelens van politieke machteloosheid minder voorkomen bij katholieken die regelmatig een kerkdienst bijwonen dan bij niet-praktiserenden. Ze verklaarden hun bevinding als volgt: “Aangezien zowel de politiek als de kerk hiërarchisch gestructureerde instituties zijn, zou men kunnen vermoeden dat een meer algemene ‘institutionele’ disaffectie zich tegelijkertijd zal uiten in beide maatschappelijke subsystemen” (Dierickx & Thijssen, 1998). Ten derde benadrukken Elchardus en Smits (2002) – die ook een positieve relatie vonden tussen godsdienstige betrokkenheid en vertrouwen – dat vertrouwen in instellingen zelf als een soort geloof of ‘commitment’ moet worden beschouwd, wat een levenshouding is die sterk aanwezig is bij gelovigen. Steunend op deze drie inzichten zou men kunnen verwachten dat ook bij allochtone respondenten het vertrouwen in de overheid en de politie toeneemt naarmate hun religieuze betrokkenheid groter is.

De alternatieve hypothese in verband met de impact van religieus engagement stoelt op de associatie in de beeldvorming tussen de islam en terrorisme. Empirisch onderzoek over de mate waarin internationale ontwikkelingen en de reacties hierop het vertrouwen van allochtone inwoners beïnvloeden, is nauwelijks voorhanden. Aanhangers van het Huntington-paradigma spreken over een groeiend cultureel conflict tussen niet-moslims en moslims (Huntington, 1996). Op basis van die stelling kan worden verwacht dat een sterke moslimidentiteit een negatief effect heeft op het vertrouwen in instellingen en dus ook in de politie. Deze hypothese wordt ook gevoed door ons kwalitatief onderzoeksmateriaal. De focusgroeps gesprekken maken duidelijk dat de aansla-

gen van 11 september en de uitgebreide berichtgeving daarover in de media een grote impact gehad hebben. Er is een beeldvorming ontstaan waarin moslim – extremisme – misdaad nauw verweven zijn. Turkse en Marokkaanse allochtonen gaven tijdens de focusgroepsgesprekken aan dat autochtonen zich onmiddellijk na 11 september anders gedroegen dan voordien, bijvoorbeeld op straat: “de Vlamingen staken gewoon over, alsof we ons gingen opblazen” (Van Craen & Ackaert, 2007). Het is dan ook best mogelijk dat praktiserende moslims zich sterker geïsoleerd voelen (door de meerderheids-groep in het algemeen en door de politie in het bijzonder) dan niet-praktiserende moslims.

(9) *Perceptie van de etnisch-culturele samenstelling van de buurt*: In de discussie over de toekenning van stemrecht aan niet-Belgen die in België wonen, was een van de argumenten van de voorstanders dat de overheid te weinig aandacht schonk aan wijken waar veel allochtonen wonen, omdat daar geen stemmen te rapen waren. Eerdere analyses op de data uit Genk en Houthalen-Helchteren brachten aan het licht dat ongeveer 30% van de Turkse en Marokkaanse allochtonen van mening is dat straten waar veel mensen van Turkse of Marokkaanse afkomst wonen slechter onderhouden worden door de gemeente of stad dan straten waar veel autochtone Vlamingen wonen (Van Craen, Vancluysen & Ackaert, 2007). Verder leert het onderzoek van Culver (2004) ons dat sommige agenten in de Verenigde Staten buurten waar veel Latino's wonen, mijden om niet geconfronteerd te worden met taalproblemen. Deze indicaties van een gebrek aan aandacht voor concentratiebuurten in combinatie met het gegeven dat allochtonen vaker slachtoffer worden van heel wat misdrijven en incidenten dan autochtonen (Clancy, Hough, Aust & Kershaw, 2001; Ackaert & Van Craen, 2005), doen ons vermoeden dat allochtonen die aangeven dat ze in sterk gekleurde buurten wonen minder vertrouwen hebben in de politie dan allochtonen die aangeven dat ze in 'witte' buurten wonen.

(10) *Nationaliteit*: Ook het al dan niet Belg zijn, nemen we als potentiële verklarende factor op in de analyse. Hoewel we over deze variabele nauwelijks aanwijzingen hebben uit eerder onderzoek, formuleren we de hypothese dat allochtonen die de Belgische nationaliteit hebben meer vertrouwen stellen in de politie dan niet-Belgen. Het lijkt ons aannemelijk dat sommige allochtonen niet de Belgische nationaliteit aannemen omdat ze zich niet identificeren met België en geen vertrouwen hebben in de Belgische overheidsdiensten en -instellingen. In dit geval verklaart de mate van vertrouwen de nationaliteitskeuze (van degenen die een keuze kunnen maken) en niet omgekeerd. Het feit dat sommige allochtonen automatisch Belg zijn van geboorte zou er echter kunnen voor zorgen dat het veronderstelde verband niet naar voren komt in onze data. Voor allochtonen die als Belg in België geboren zijn, is hun nationaliteit geen bevestiging van het vertrouwen dat ze stellen in de Belgische overheid en gemeenschap.

(11) *Gemeente*: Aangezien dit onderzoeksluik met betrekking tot het vertrouwen in de politie kadert in een ruimer beleidsrelevant onderzoek, nemen we tot slot ook de variabele 'gemeente' in de analyse op. Deze keuze steunt niet op eerdere bevindingen uit de literatuur, wat impliceert dat we over het effect van de woonplaats niet op een zinvolle manier kunnen vooruitblikken.

3.2.2. Sociaal kapitaal

In *Bowling Alone* beschrijft Putnam (2000) twee verschillende manieren waarop individuen sociaal kapitaal kunnen verwerven. 'Bonding' of 'verbindend' sociaal kapitaal verwijst naar de sociale netwerken of relaties in homogene groepen. Deze vorm van sociaal kapitaal kunnen allochtonen bijvoorbeeld opbouwen in allochtone zelforganisaties. 'Bridging' of 'overbruggend' sociaal kapitaal heeft een heterogeen karakter: het gaat om relaties tussen mensen van verschillende etnisch-culturele groepen. Denken we bijvoorbeeld aan het gemengde verenigingsleven of aan informele interetnische contacten in de buurt.

Onze dataset bevat heel wat gegevens over deze twee vormen van sociaal kapitaal. Wat bonding sociaal kapitaal betreft, beschikken we over volgende variabelen: het lidmaatschap van een allochtone vereniging (niet lid/wel lid), het aantal allochtone vrienden dat de respondent heeft en de frequentie waarmee men een babbeltje doet met allochtone burens (zespuntenschaal van 'elke dag' tot 'nooit'). Bridging sociaal kapitaal operationaliseerden we aan de hand van drie gelijkaardige variabelen: het lidmaatschap van een 'autochtone' vereniging (minstens de helft autochtonen), het aantal autochtone vrienden dat de respondent heeft en de frequentie waarmee men een babbeltje doet met autochtone burens.

Of beide vormen van sociaal kapitaal dezelfde dan wel een verschillende impact hebben op het vertrouwen van burgers in overheidsinstellingen is een vrij nieuwe onderzoeksvraag in de sociale wetenschappen. Putnam (2000) is van mening dat zowel bonding als bridging sociaal kapitaal in vele omstandigheden positieve sociale effecten kunnen hebben, al geeft hij toe dat er in de Verenigde Staten nauwelijks data beschikbaar zijn die toelaten om deze vraag grondig te testen. Bovendien is hij zich ervan bewust dat bonding sociaal kapitaal, door de versterking van de in-group banden, in sommige gevallen zou kunnen leiden tot een negatieve houding t.a.v. de outgroup en dus negatieve effecten kan genereren.

Ook onze data laten jammer genoeg niet toe om te testen of beide vormen van sociaal kapitaal al dan niet dezelfde impact hebben. Hoewel we zowel bonding als bridging sociaal kapitaal gemeten hebben aan de hand van drie variabelen, variëren slechts twee van de zes variabelen voldoende om ze te kunnen gebruiken in een regressieanalyse. Aangezien slechts een beperkt aantal respondenten lid is van een autochtone of allochtone vereniging en aangezien bijna niemand van de allochtone respondenten weinig formeel bonding sociaal kapitaal heeft (weinig allochtone vrienden; weinig babbelen met allochtone burens), kan de impact van deze variabelen niet getest worden. Het aantal autochtone vrienden dat de allochtone respondenten hebben en de frequentie waarmee men een babbeltje doet met autochtone burens variëren wel aanzienlijk, dus deze variabelen zijn wel bruikbaar in onze analyse. *We verwachten dat formeel bridging sociaal kapitaal een positief effect zal hebben op het vertrouwen in de sterke arm der wet.*

3.2.3. Resultaatmodel

Zoals eerder gesteld, hebben we geen gegevens over slachtofferschap. Dat aspect van het resultaatmodel kunnen we dus niet testen. Ons databestand bevat wel heel wat overlastitems. We legden de respondenten tijdens het interview een reeks voorvallen voor waaraan mensen zich kunnen storen en vroegen hoe vaak dat bij hen het geval was (de voorbije 12 maanden, in de eigen woonbuurt). Het gaat hier dus om een meting

van de persoonlijke perceptie van overlast, niet om een meting van buurtkenmerken. Een factoranalyse wijst uit dat we de items kunnen groeperen tot drie vormen van overlast⁶:

- Perceptie van rondhangende jongeren
- Perceptie van milieu-overlast (hondenpoep en rondslingerend vuilnis)
- Perceptie van verkeersoverlast (overdreven snelheid, opgefokte bromfietsen en discocars)

Onze eerste resultaatshypothese luidt dat allochtonen die het voorbije jaar weinig overlast ervoeren meer vertrouwen hebben in de politie dan allochtonen die zich vaak gestoord hebben aan de voorgelegde buurtproblemen. Men zou kunnen opmerken dat de bestrijding van sommige vormen van overlast niet alleen of slechts in beperkte mate de taak is van de politie. Toch is het best mogelijk dat ook de inspanningen van andere overheidsdiensten (of het uitblijven daarvan) invloed hebben op het vertrouwen van burgers in de sterke arm der wet. Zeker als we weten dat overlast in aanzienlijke mate onveiligheidsgevoelens in de hand werkt (Van Craen & Ackaert, 2006). In de volgende stap van de analyse zullen we dan ook twee items toevoegen die iets zeggen over de onveiligheidsgevoelens van allochtonen. Concreet vroegen we aan de respondenten hoe veilig of onveilig ze zich voelen in hun buurt en gemeente. Onze tweede resultaatshypothese luidt dat allochtonen die zich veilig voelen in hun buurt en gemeente meer vertrouwen hebben in de politie dan allochtonen die zich er onveilig voelen.

3.2.4. Relaties

Het theoretisch kader dat ‘procedural fairness’ centraal stelt, lijkt bijzonder interessant om het vertrouwen van minderheidsgroepen in de politie te verklaren. In heel wat van deze groepen leeft immers het idee dat ze strenger behandeld worden of vaker gecontroleerd worden door *de politie* dan de meerderheidsgroep. Maar dit verklaringsmodel kan ruimer ingevuld worden: aangezien het lokale veiligheidsbeleid vorm krijgt door een wisselwerking tussen het lokale bestuur en de lokale politie is het niet ondenkbaar dat ook de responsiviteit van *het lokale bestuur* t.a.v. minderheidsgroepen effect heeft op het vertrouwen van allochtonen in de politie. En als men de redenering van Tyler (2001; 2005) helemaal doortrekt, kan men zelfs verwachten dat de manier waarop allochtonen zich door *‘de autochtone samenleving’* behandeld voelen invloed heeft op het vertrouwen in de politie. Zo is het best mogelijk dat de politie in allochtone middens beschouwd wordt als dé instantie die de strijd tegen discriminatie in de samenleving moet aanvoeren. Denken we in dit verband bijvoorbeeld aan de poging die procureur Rubens enkele jaren geleden ondernomen heeft om de politiekorpsen van het gerechtelijk arrondissement Hasselt te sensibiliseren om discriminatie van allochtonen in discotheken aan te pakken (Van Craen, 2004).

We denken dat het zinvol is om het theoretisch kader van Tyler (2001; 2005) in de meest ruime zin te interpreteren en de drie besproken relaties op te nemen in onze analyse. Tijdens het veldwerk lieten we de respondenten een inschatting maken van de manier waarop de politie, het lokale bestuur en de samenleving hen persoonlijk of hun etnisch-culturele groep behandelen.

⁶ Overlastvariabelen waarvan de waarden nauwelijks variëren in onze dataset nemen we niet op in de analyse, aangezien ze niet bruikbaar zijn om het theoretisch kader te testen.

Concreet ging het om volgende vragen en stellingen:

- De politie ...
 - ... is (veel) minder streng, even streng of (veel) strenger voor de eigen groep dan voor autochtone Vlamingen?

- Het gemeentebestuur/stadsbestuur ...
 - ... verschaft voldoende informatie (vijfpuntenschaal: “helemaal eens” tot “helemaal oneens”)
 - ... houdt te weinig rekening met mijn behoeften en verwachtingen (vijfpuntenschaal: “helemaal eens” tot “helemaal oneens”)

- De autochtone samenleving (overheid + medeburgers):
 - het aantal keren dat men zich het voorbije jaar persoonlijk gediscrimineerd gevoeld heeft (zespuntenschaal: “nooit” tot “zeer dikwijls”)

Onze hypothese luidt dat zowel het gevoel (door de politie en de samenleving) negatiever behandeld te worden dan autochtone Vlamingen als de ervaring dat de overheid onvoldoende communiceert (in de twee richtingen: informatie verstrekken en input vragen) een negatieve impact heeft op het vertrouwen van allochtonen in de politie.

3.3. Resultaten

Tabel 3 bevat de resultaten van onze stapsgewijze analyse. Het eerste regressiemodel (met alleen achtergrondvariabelen) leert ons dat er van de leeftijdsvaariabele eenzelfde effect uitgaat als bij autochtonen: naarmate de allochtone respondenten ouder zijn, hebben ze meer vertrouwen in de politie. Ook het effect van de etnisch-culturele afkomst ligt in de lijn der verwachtingen: onder controle van de andere achtergrondvariabelen hebben Turkse allochtonen nog steeds meer vertrouwen in de politie dan Marokkaanse allochtonen. Verder vinden we steun voor onze eerste hypothese over de impact van religieuze betrokkenheid: hoe vaker allochtonen naar de moskee gaan, hoe meer vertrouwen ze hebben in de politie. Dit betekent dat de godsdienstbeleving bij allochtonen dezelfde invloed uitoefent als bij autochtonen. Wat het opleidingsniveau betreft, vinden we eveneens een bevestiging van onze eerste hypothese: de resultaten maken duidelijk dat allochtonen meer vertrouwen hebben in de politie naarmate ze hoger geschoold zijn.

Voor de meeste andere achtergrondvariabelen vinden we geen significant effect, wat impliceert dat de vooropgestelde hypothese voor deze variabelen niet bevestigd wordt. Wel stellen we nog vast dat er – onder controle van de andere achtergrondvariabelen – een significante invloed uitgaat van ‘student-zijn’. Allochtone leerlingen en studenten hebben meer vertrouwen in de politie dan allochtonen die werken.

De resultaten van het tweede regressiemodel zijn enigszins verrassend: informeel bridging sociaal kapitaal heeft geen effect op het vertrouwen van allochtonen in de politie. Noch het aantal autochtone vrienden, noch de frequentie waarmee men een babbeltje doet met autochtone burens heeft een invloed. Mogelijk is het zo dat vooral formeel sociaal kapitaal (participatie in het verenigingsleven) belangrijk is voor de werking van de overheid en dat formele contacten meer vertrouwen genereren dan informele contacten. Dat is wat Putnam (2000) suggereert, al bestaat daar in wetenschappelijke kringen

geen consensus over.⁷ Onze resultaten tonen in elk geval aan dat informeel bridging sociaal kapitaal het vertrouwen van allochtonen in de politie niet versterkt.

We wijzen er hier ook nog eens op dat er maar weinig formeel sociaal kapitaal aanwezig is in de onderzochte allochtone gemeenschappen. Terwijl van de autochtone respondenten uit minder bemiddelde buurten 50% lid is van één of meerdere verenigingen, bedraagt dat aandeel in de twee allochtone gemeenschappen slechts 25%. Verder hebben we in een eerder werk becijferd dat slechts 8% van de Turkse allochtonen en 16% van de Marokkaanse allochtonen lid is van een vereniging met minstens de helft autochtone Vlaamse leden (Van Craen, Vancluysen & Ackaert, 2007). De waarden die men meekrijgt en de vaardigheden die men leert in 'autochtone' verenigingen kunnen nauwelijks impact hebben op het vertrouwen van allochtonen in de overheid (in casu de politiediensten), aangezien allochtonen zo goed als niet participeren in 'autochtone' verenigingen.

De derde analysestap levert een beperkte bevestiging op van de vooropgestelde hypothese in verband met overlastervaringen. Naarmate allochtonen zich het voorbije jaar in hun buurt vaker gestoord hebben aan rondhangende jongeren en milieu-overlast (hondenpoep en vuilnis), lijken ze minder vertrouwen te hebben in de politie, maar deze effecten zijn slechts significant op het .1-niveau. Het regressiemodel met de overlastvariabelen heeft ook maar iets meer verklarende kracht dan het model met alleen achtergrondkenmerken (stijging van $R^2 = .10$ naar $R^2 = .12$).

De hypothese in verband met onveiligheidsgevoelens wordt veel sterker ondersteund door onze resultaten. Naarmate allochtonen zich onveiliger voelen, hebben ze minder vertrouwen in de politie. Dat geldt zowel voor het onveiligheidsgevoel in de eigen woonbuurt als voor het onveiligheidsgevoel in de globale gemeente. Door deze variabelen in de analyse op te nemen, stijgt de verklaarde variantie aanzienlijk (van $R^2 = .12$ naar $R^2 = .19$).

We stellen ook vast dat er in het vierde regressiemodel geen significant effect meer uitgaat van milieu-overlast en overlast veroorzaakt door rondhangende jongeren, wat er op wijst dat deze variabelen in het vorige model een (beperkt) effect genereerden omdat ze onveiligheidsgevoelens in de hand werken. Verder merken we op dat het effect van leeftijd verdwijnt. Uit bijkomende analyses leren we dat oudere allochtonen, in tegenstelling tot wat meestal bij autochtonen wordt vastgesteld, zich veiliger voelen dan jongere allochtonen. Het vierde regressiemodel maakt duidelijk dat leeftijd in de vorige modellen een effect genereerde omdat het een invloed heeft op onveiligheidsgevoelens: oudere allochtonen hebben meer vertrouwen in de politie omdat ze zich veiliger voelen.

⁷ Zie onder meer: Coffé & Vandeweyer, 2002; Green & Brock, 2005; Letki, 2008.

TABEL 3: DETERMINANTEN VAN HET VERTROUWEN VAN ALLOCHTONEN IN DE POLITIE

	Acht. gr.	Acht. gr. Soc kap	Acht. gr. Soc kap Overlast	Acht. gr. Soc kap Overlast Onveil.	Acht. gr. Soc kap Overlast Onveil. Relatie	Acht. gr. Soc kap Overlast Onveil. Relatie	Acht. gr. Soc kap Overlast Onveil. Relatie
** p < .05 - * p < .1	R ² = .10	R ² = .10	R ² = .12	R ² = .19	R ² = .25	R ² = .22	
	Standardized Coefficients	Standardized Coefficients	Standardized Coefficients	Standardized Coefficients	Standardized Coefficients	Standardized Coefficients	Std. Error
(Constant)	0.475	0.502	0.519	0.548	0.677	0.677	0.575
Opleidingsniveau	0,113**	0,107*	0,113*	0,104*	0,077	0,077	0,083
Jaren woonachtig in België	0,027	0,039	0,050	0,050	0,065	0,065	0,039
Etnisch-culturele afkomst	-0,125**	-0,102**	-0,093*	-0,135**	-0,128**	-0,128**	0,140
Perceptie samenstelling buurt	-0,088*	-0,080	-0,068	-0,063	-0,078	-0,078	0,058
Geslacht	-0,093	-0,117**	-0,154**	-0,169**	-0,100	-0,100	0,142
Niet werken (ref. werken)	0,043	0,072	0,075	0,058	0,117	0,117	0,158
Studeren (ref. werken)	0,206**	0,193**	0,220**	0,210**	0,239**	0,239**	0,197
Gemeente	0,019	0,120	0,030	0,124	0,125	-0,033	0,136
Leeftijd	0,194**	0,157*	0,166*	0,126	0,009	0,014	0,040
Nationaliteit	-0,078	-0,065	-0,063	-0,036	0,158	-0,056	0,184
Moskeebezoek	0,122**	0,129**	0,151**	0,169**	0,146**	0,146**	0,081
Nederlands begrijpen	-0,024	-0,076	-0,050	-0,045	-0,027	-0,027	0,079
Aantal autochtone vrienden		0,097	0,073	0,050	0,047	0,012	0,055
Babel autochtone buren		0,017	0,042	0,000	0,042	-0,009	0,053
Perceptie ronderhangende jongeren			-0,095*	-0,066	0,051	-0,058	0,056
Perceptie milieu-overlast			-0,094*	-0,057	0,065	-0,046	0,073
Perceptie verkeersoverlast			0,046	0,093*	0,061	0,086	0,066
Onveiligheidsgevoel buurt				-0,165**	0,096	-0,125*	0,103
Onveiligheidsgevoel gemeente				-0,163**	0,095	-0,095	0,106
Perceptie politie strenger (ref. even streng)						-0,104*	0,146
Perceptie politie minder streng (ref. even streng)						-0,021	0,295
Perceptie informatieverstrekking lokaal bestuur						-0,166**	0,068
Perceptie responsiviteit lokaal bestuur						0,070	0,053
Subjectieve discriminatie-ervaringen						-0,137**	0,050

Tot slot blijkt uit tabel 3 dat het derde theoretisch kader – dat ‘procedural fairness’ centraal stelt – inderdaad een aanzienlijke verklarende kracht heeft. De verklaarde varian-

tie stijgt in de laatste stap van onze analyse van 19% naar 25%. Allochtonen die van mening zijn dat *de politie* strenger is voor de eigen etnisch-culturele groep dan voor autochtone Vlamingen lijken minder vertrouwen te hebben in de politie dan allochtonen die vinden dat de politie voor beide groepen even streng is. Dit effect is wel slechts randsignificant op het .1-niveau. Ontevredenheid over de hoeveelheid informatie die *het lokale bestuur* verstrekt, heeft een sterke negatieve impact. Ook discriminatie-ervaringen in contacten met medeburgers en de overheid tasten het vertrouwen in de politie ernstig aan. Hoe vaker de respondenten zich het voorbije jaar gediscrimineerd gevoeld hebben door '*de autochtone samenleving*', hoe minder vertrouwen ze hebben in de politie. Een open vraag leert ons dat allochtonen vooral in werkrelaties, op school en in de winkel discriminatie ervaren (Van Craen, Vancluysen & Ackaert, 2007).

Een regressiemodel met alleen achtergrondvariabelen en relatieve variabelen suggereert dat de extra verklaaringskracht van overlastervaringen en onveiligheidsgevoelens in het finale regressiemodel al bij al beperkt is. Zonder deze resultaatvariabelen bedraagt de verklaarde variantie 22%, met deze variabelen is dat 25%.⁸ We merken ook op dat het effect van onveiligheidsgevoelens in de vijfde stap van de analyse aanzienlijk verzwakt. Bijkomende analyses wijzen uit dat er een verband bestaat tussen enerzijds onveiligheidsgevoelens en anderzijds de tevredenheid over de hoeveelheid informatie en discriminatiegevoelens. Naarmate allochtonen zich onveiliger voelen, klagen ze meer over te weinig informatie en voelen ze zich meer gediscrimineerd. Onveiligheidsgevoelens lijken bij allochtonen tot een gevoel te leiden dat de politie en het lokale bestuur minder om hen bekommerd zijn en hen dus achteruitstellen. Omgekeerd is het wellicht ook zo dat discriminatiegevoelens onveiligheidsgevoelens in de hand kunnen werken.

4. BESLUIT EN SUGGESTIES VOOR VERDER ONDERZOEK

We stonden in dit artikel stil bij twee onderzoeksvragen: (1) hebben allochtonen veel of weinig vertrouwen in de politie en (2) welke factoren beïnvloeden het vertrouwen van allochtonen in de politie. De uitgevoerde analyses leren ons dat het antwoord op deze vragen geen zwart-wit verhaal is. Allochtonen hebben niet minder vertrouwen in de politie dan autochtonen uit minder bemiddelde buurten. Turkse allochtonen hebben zelfs meer vertrouwen in de politie. We stellen wel vast dat de politie in de vertrouwenshiërarchie zowel bij de Marokkaanse als bij de Turkse allochtonen lager staat dan de gemeentelijke diensten en het lokale bestuur.

Het vertrouwen van allochtonen in de politie wordt in zekere mate bepaald door het resultaat dat de politie en haar partners boeken op het terrein, maar vooral door de manier waarop allochtonen zich door de politie, door het lokale bestuur en door de samenleving als geheel behandeld voelen. De ervaring negatiever behandeld te worden dan autochtone Vlamingen en het gevoel onvoldoende geïnformeerd te worden, tasten het vertrouwen van allochtonen in de politie aan. Discriminatiegevoelens hebben dus niet alleen een negatieve impact op het psychologisch welzijn van individuen, maar hebben ook een maatschappelijke kostprijs.

Met dit onderzoek is echter niet alles gezegd over het vertrouwen van etnisch-culturele minderheden in de politie. Eerst en vooral is het op dit moment moeilijk in te schatten of onze bevindingen alleen gelden voor de voormalige mijnstreek, dan wel veralgemeenbaar zijn naar heel Vlaanderen of België. Een belangrijk kenmerk van de voorma-

⁸ We benadrukken wel nog eens dat we het tweede theoretisch kader niet volledig konden testen, omdat we geen gegevens over slachtofferschap hebben.

lige mijnstreek is de relatieve kleinschaligheid. Houthalen-Helchteren is een gemeente van ongeveer 30.000 inwoners en Genk is een centrumstad van ongeveer 64.000 inwoners. Er is hier dus geen sprake van een grootstedelijke veiligheids- en leefbaarheidsproblematiek. Het is dan ook interessant om in toekomstig onderzoek na te gaan of dezelfde dynamieken spelen in steden zoals Antwerpen, Gent of Brussel.

Ten tweede is het nodig om de komende jaren meer aandacht te schenken aan hypothesen die niet volledig getest of bevestigd werden. Aangezien we niet over gegevens in verband met slachtofferschap van misdrijven beschikten, konden we niet alle aspecten van de resultaatshypothese toetsen. Eerdere onderzoeken suggereren dat de resultaten van de politie op het vlak van 'crime fighting' een zekere invloed hebben op het vertrouwen van allochtonen en autochtonen in de politie, maar dat de manier waarop de politie met burgers omgaat een sterkere impact heeft (Tyler, 2001 & 2005; Van Craen & Ackaert, 2006). We merken daarbij wel op dat het aantal respondenten dat geconfronteerd werd met zware misdrijven vaak klein is in surveydatabanken en dat het dus moeilijk is om het effect van die vormen van slachtofferschap aan te tonen (omwille van het gebrek aan variatie in de antwoordverdeling). Een gelijkaardig probleem stelde zich in dit onderzoek toen we de impact van sociaal kapitaal wilden testen: slechts een heel kleine groep allochtonen is lid van een vereniging met minstens de helft autochtone leden. Het slachtofferschap van zware misdrijven en het lidmaatschap van 'autochtone' verenigingen heeft logischerwijs nauwelijks impact op de 'gemiddelde' allochtoon (want de meeste allochtonen werden het voorbije jaar niet slachtoffer van een zwaar misdrijf en zijn geen lid van een 'autochtone' vereniging), maar bij slachtoffers en leden zou er wel een invloed van kunnen uitgaan. Om dit te testen, dient er gebruik gemaakt te worden van contrastgroepen die elk een voldoende aantal respondenten tellen.

Tot slot lijkt het ons zinvol om in de toekomst de resultaat- en relatiehypothesen in één en hetzelfde onderzoek te testen bij zowel autochtonen als allochtonen. Tyler (2005) toonde aan dat het relatiemodel in de Verenigde Staten bij zwarte én blanke Amerikanen meer verklarende kracht heeft dan het resultaatmodel. Deze ruimere focus kan ook in België het debat over de werking van de politie stofferen en mogelijk de resterende scepsis t.a.v. het community policing model wegnemen. Onze eerste analyses suggereren alleszins dat de relatie die de politie met burgers opbouwt minstens evenveel en mogelijk zelfs meer doorweegt in de beoordeling van de politie dan het effectieve resultaat op het terrein. Al zijn die twee zaken natuurlijk niet strikt te scheiden. Als de politie gemakkelijk aanspreekbaar is, vlot contacteerbaar is en voldoende informatie verstrekt, geeft dit de burger een veiliger gevoel (Van Craen & Ackaert, 2006). Discussies over het relatiemodel en het resultaatmodel worden dus wellicht beter gevoerd binnen een 'en-en' verhaal dan binnen een 'of-of' discours.

LITERATUUR

- Abts, K. (2007). De invloed van politieke tevredenheid op politiek vertrouwen. In: Swyngedouw, M., Billiet, J. & Goeminne, B. (red.). *De kiezer onderzocht. De verkiezingen van 2003 en 2004 in Vlaanderen*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, pp. 249-289.
- Ackaert, J. & De Winter, L. (1993). De afwezigen hebben andermaal ongelijk. De stemverzeking in Vlaanderen op 24 november 1991. In: Swyngedouw, M., Billiet, J., Carton, A. & Beerten, R. (red.). *Kiezen is verliezen. Onderzoek naar de politieke opvattingen van de Vlamingen*. Leuven: Acco, pp. 67-82.

- Ackaert, J. & Van Craen, M. (2005). Onveiligheid en etnische herkomst: de stereotypering voorbij. In: *Panopticon*, 26 (4), pp.11-29.
- Brown, B. & Benedict, W. R. (2002). Perceptions of the police. Past findings, methodological issues, conceptual issues and policy implications. In: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 25 (3), pp. 543-580.
- Bruggeman, W., Van Branteghem, J.-M. & Van Nuffel D. (red.) (2007). *Naar een excellente politiezorg*. Brussel: Politeia.
- Cao, L., Stack, S. & Sun, Y. (1998). Public attitudes toward the police: A comparative study between Japan and America. In: *Journal of Criminal Justice*, 26 (4), pp. 279-289.
- Cao, L. & Hou, C. (2001). A comparison of confidence in the police in China and in the United States. In: *Journal of Criminal Justice*, 29 (2), pp. 87-99.
- Cao, L. & Zhao, J. S. (2005). Confidence in the police in Latin America. In: *Journal of Criminal Justice*, 33 (5), pp. 403-412.
- Clancy, A., Hough, M., Aust, R. & Kershaw, C. (2001). *Ethnic minorities' experience of crime and policing: findings from the 2000 British Crime Survey*. Home Office Research Findings No. 146. London: Home Office.
- Coffé, H. & Vandeweyer, J. (2002). *Sociaal kapitaal en partijkeuze*. Paper gepresenteerd op de tiende sociaal-wetenschappelijke studiedagen op 30 en 31 mei 2002 te Amsterdam.
- Collinge, M. (1990). La participation politique en Belgique. In: *Res Publica*, 32 (4), pp. 511-535.
- Culver, L. (2004). The impact of new immigration patterns on the provision of police services in midwestern communities. In: *Journal of Criminal Justice*, 32 (4), pp. 329-344.
- Deloof, P. & Kerkhofs, J. (1992). Ethiek. Op zoek naar een haalbaar evenwicht. In: Kerkhofs, J., Dobbelaere, K., Voyer, L. & Bawin-Legros, B. (red.). *De versnelde ommekeer. De waarden van de Vlamingen, Walen en Brusselaars in de jaren negentig*. Brussel: Koning Boudewijnstichting, pp. 221-272.
- Deschouwer, K. (1996). Waiting for 'The big one': the uncertain survival of the Belgian parties and party system(s). In: *Res Publica*, 38 (2), pp. 295-306.
- Dierickx, G. & Thijssen, P. (1998). De politiek gealiënerden. In: Swyngedouw, M., Billiet, J., Carton, A. & Beerten, R. (red.). *De onredelijke kiezer. Onderzoek naar de politieke opvattingen van Vlamingen. Verkiezingen van 21 mei 1995*. Leuven: Acco, pp. 119-138.
- Egharevba, S. (2006). African immigrants' perception of police in Finland: Is it based on the discourse of race or culture? In: *International Journal of the Sociology of Law*, 34 (1), pp. 42-63.
- Elchardus, M. (red.) (1998). *Wantrouwen en onbehagen*. Brussel: VUBPress.
- Elchardus, M., Huyse, L. & Hooghe, M. (2001). *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen*. Brussel: VUBPress.
- Elchardus, M. & Smits, W. (2002). *Anatomie en oorzaken van het wantrouwen*. Brussel: VUBPress.
- European Commission (2007). *Standard Eurobarometer 67*. Brussels: European Commission.
- Green, M. & Brock, T. (2005). Organizational Membership versus Informal Interaction: contributions to skills and perceptions that build social capital. In: *Political Psychology*, 26 (1), pp. 1-25.
- Hertfordshire Constabulary (2000). *Annual Report 1999-2000*. Hertford: Hertfordshire Constabulary.

- Huntington, S. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. New York: Simon & Schuster.
- Huyse, L. (2003). *Over politiek*. Leuven: Van Halewyck.
- Kääriäinen, J. T. (2007). Trust in the police in 16 European countries. In: *European Journal of Criminology*, 4 (4), pp. 409-435.
- Kampen, J. K. & Van De Walle, S. (2003). Het vertrouwen van de Vlaming in de overheid opgesplitst naar dimensies en indicatoren. In: *Vlaanderen gepeild!* Brussel: APS, pp. 177-197.
- Kaya, A. & Kentel, F. (2007). *Belgische Turken. Een brug of een breuk tussen Turkije en de Europese Unie*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Kelling, G. L. & Coles, C. M. (1996). *Fixing broken windows: Restoring order and reducing crime in our communities*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kennedy, R. (1997). *Race, crime, and the law*. New York: Pantheon.
- Letki, N. (2008). Does diversity erode social cohesion? Social capital and race in British Neighbourhoods. In: *Political Studies*, 56, pp. 99-126.
- Merton, R. K. (1957). *Social theory and social structure*. New York: Free Press.
- Michelson, M. (2001). Political trust among Chicago Latinos. In: *Journal of Urban Affairs*, 23 (2-3), pp. 323-334.
- Milbrath, L. & Goel, M. (1977). *Political participation. How and why do people get involved in politics*. Chicago: Rand McNally College Publishing Company.
- Moore, M. (1997). Legitimizing criminal justice policies and practices. In: *FBI Law Enforcement Bulletin*, October, pp. 14-21.
- Oakley, R. (2001a). *Police training and recruitment in multi-ethnic Britain*. Paper presented at the 'Policing Partnerships in a Multicultural Australia: Achievements and Challenges' conference, organised by the Australian Institute of Criminology, Brisbane, 25-26 October 2001.
- Oakley, R. (2001b). *Building police-community partnerships: UK and European experience*. Paper presented at the 'Policing Partnerships in a Multicultural Australia: Achievements and Challenges' conference, organised by the Australian Institute of Criminology, Brisbane, 25-26 October 2001.
- Putnam, R. (1993). *Making democracy work. Civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone*. New York: Simon & Schuster.
- Reynaert, H., Steyvers, K. & Verlet, D. (2004). *Vertrouwen en betrokkenheid op lokaal en provinciaal vlak*. Brugge: Vanden Broele.
- Richards, A. & Waterbury, J. (1998). *A political economy of the Middle East*. Boulder: Westview Press.
- Saunders, P. (1993). *Social theory and the urban question*. London: Routledge.
- Schafer, J. A., Huebner, B. M. & Bynum, T. S. (2003). Citizen perceptions of police services: race, neighborhood context and community policing. In: *Police Quarterly*, 6 (4), pp. 440-468.
- Türsan, H. (2004). *Democratisation in Turkey. The role of political parties*. Brussels: Presses Interuniversitaires Européennes.
- Tyler, T. (2001). Public trust and confidence in legal authorities: what do majority and minority group members want from the law and legal institutions? In: *Behavioral Sciences and the Law*, 19, pp. 215-235.
- Tyler, T. (2005). Policing in black and white: ethnic group differences in trust and confidence in the police. In: *Police Quarterly*, 8 (3), pp. 322-342.

- Van Craen, M. (2004). Meer kleur in de discotheken. Parket van Hasselt en politie binden de strijd aan tegen racistische discotheken. In: *Politiejournaal & politieofficier*, 5 (6), pp. 17-21.
- Van Craen, M. & Ackaert, J. (2006). *De Veiligheidsscan. Instrument voor een lokaal veiligheids- en leefbaarheidsbeleid*. Antwerpen: Maklu.
- Van Craen, M. & Ackaert, J. (2007). *Bekend én onbemind: de integratieparadox?* Diepenbeek: Universiteit Hasselt.
- Van Craen, M. & Ackaert, J. (2007). *De Veiligheidsscan 2006. Resultaten van de politiezone Noord-oost Limburg*. Diepenbeek: Universiteit Hasselt.
- Van Craen, M., Vancluysen, K. & Ackaert, J. (2007). *Voorbij wij en zij? De sociaal-culturele afstand tussen autochtonen en allochtonen tegen de meetlat*. Brugge: Vanden Broele.
- Verhoest, F. (2008). Institutioneel racisme sluipt politie binnen. In: *De Standaard*, 12.01.08.
- Verlet, D., Steyvers, K. & Reynaert, H. (2004). Vertrouwen in de overheid: 'Het moet van twee kanten komen.' In: Reynaert, H., Steyvers, K. & Verlet, D. (red.). *Vertrouwen en betrokkenheid op lokaal en provinciaal vlak*. Brugge: Vanden Broele, pp. 17-59.
- Whitfield, J. (2004). *Unhappy Dialogue: The Metropolitan Police and Black Londoners in Post-war Britain*. Uffculme: Willan Publishing.
- Wilson, J. Q. & Kelling, G. L. (1982). Broken windows: The police and neighborhood safety. In: *Atlantic Monthly*, March, pp. 29-38.